

Groteska jako kategoria estetyczna w wybranych tekstach kultury. Przedstaw zagadnienie na wybranych przykładach

Groteska jako kategoria estetyczna odgrywa istotną rolę w literaturze i sztuce, oferując unikalny sposób ukazywania rzeczywistości, łącząc w sobie elementy sprzeczne, dziwaczne, absurdalne oraz fantastyczne. W literaturze, groteska często operuje kontrastami, zestawiając to, co poważne, z tym, co komiczne, wzniosłe z pospolicym, a tragiczne z farsą. Zniekształca ona znane formy i normy, ukazując rzeczywistość w sposób zdeformowany, przerysowany lub dziwaczny. Dzięki temu groteska nie tylko wywołuje w czytelniku poczucie absurdu czy śmiechu, ale również skłania do refleksji nad światem, człowiekiem i jego sytuacją egzystencjalną.

Groteska była obecna w różnych epokach i nurtach literackich, począwszy od twórczości starożytnych, przez średniowieczne moralitety, aż po literaturę nowożytną. Jednak jej szczególny rozkwit przypada na XIX i XX wiek, gdy groteska stała się odpowiedzią na kryzys wartości i utratę wiary w jednoznaczny sens istnienia. Warto przyjrzeć się, jak groteska jako kategoria estetyczna funkcjonuje w wybranych dziełach literackich oraz jakie pełni funkcje.

Jednym z najważniejszych przykładów groteski w literaturze polskiej jest twórczość **Witolda Gombrowicza**, szczególnie jego powieść „**Ferdydurke**” (1937). Powieść ta jest doskonałym przykładem groteskowego opisu rzeczywistości. Gombrowicz, wykorzystując groteskę, tworzy świat, w którym bohaterowie są zredukowani do karykaturalnych form, a ich działania wydają

się absurdalne i irracjonalne. W „Ferdydurke” groteska pełni funkcję krytyki społeczeństwa, norm i form, które ograniczają jednostkę i zmuszają ją do przyjmowania określonych ról. Przykładem jest tu motyw „upupiania”, czyli traktowania dorosłego człowieka jak dziecko, co prowadzi do absurdalnych sytuacji, w których bohater nie jest w stanie uciec od narzucanych mu form. Gombrowicz, poprzez groteskowe przerysowanie zachowań bohaterów i ich relacji, pokazuje, jak formy społeczne deformują autentyczne istnienie człowieka. Groteska u Gombrowicza służy nie tylko wywołaniu śmiechu, ale przede wszystkim staje się narzędziem do demaskowania fałszu, sztuczności i hipokryzji ludzkiego życia.

Kolejnym przykładem groteski w literaturze jest twórczość **Michaiła Bułhakowa**, zwłaszcza jego powieść „**Mistrz i Małgorzata**” (1966). Powieść ta jest znana z licznych groteskowych elementów, które łączą w sobie realistyczny opis Moskwy lat 30. XX wieku z fantastycznymi i surrealistycznymi wydarzeniami. Pojawienie się diabła (Wolanda) i jego świty w Moskwie wprowadza elementy absurdu i groteski, które mają za zadanie nie tylko zabawić czytelnika, ale także zdemaskować rzeczywistość sowiecką. Postacie takie jak Azazello czy Behemot – diabelski kot, który pali cygara i mówi ludzkim głosem – są groteskowo zdeformowane, co potęguje wrażenie nierealności i chaosu. Groteska w „Mistrzu i Małgorzacie” pełni również funkcję filozoficzną, ukazując dualizm dobra i zła, życia i śmierci, a także relatywizm moralny w rzeczywistości totalitarnej.

W literaturze światowej warto również zwrócić uwagę na twórczość **Franza Kafki**, który w swoich dziełach, takich jak „**Proces**” (1925) czy „**Przemiana**” (1915), używa groteski do opisanego absurdalnej i zdehumanizowanej rzeczywistości. W „Przemianie” główny bohater, Gregor Samsa, budzi się pewnego dnia jako olbrzymi robak. Ta groteskowa przemiana staje się metaforą alienacji jednostki we współczesnym społeczeństwie. Kafka, poprzez groteskę, ukazuje absurd istnienia, niemożność

porozumienia się z innymi ludźmi oraz bezradność człowieka wobec bezosobowych sił społecznych i instytucjonalnych. Groteska u Kafki pełni funkcję zarówno egzystencjalną, jak i społeczną – staje się narzędziem do ukazania zagubienia jednostki w świecie pozbawionym sensu i logiki.

Groteska pojawia się również w sztukach teatralnych **Sławomira Mrożka**, który w swoich dramatach, takich jak „**Tango**” (1964) czy „**Emigranci**” (1974), łączy elementy komedii z tragizmem, tworząc groteskowe sytuacje, które odzwierciedlają absurdy współczesnego życia. W „Tangu” groteskowe postaci i absurdalne wydarzenia ukazują rozpad tradycyjnych wartości, a także konflikt pokoleń. Mrozek, podobnie jak Gombrowicz, wykorzystuje groteskę do krytyki społecznej i politycznej, ukazując świat, w którym hierarchie społeczne są odwrócone, a normy moralne – zdeformowane.

Groteska jako kategoria estetyczna znalazła również zastosowanie w malarstwie. Przykładem są prace **Hieronima Boscha**, które pełne są fantastycznych, zdeformowanych postaci i surrealistycznych scen. Jego tryptyk „**Ogród rozkoszy ziemskich**” (ok. 1500) to dzieło, w którym realistyczne i symboliczne obrazy zostają połączone z elementami groteski, tworząc wizję świata pełną chaosu i moralnego upadku. Bosch, używając groteskowych deformacji, przedstawia świat jako miejsce pełne pokus, grzechu i zepsucia, gdzie człowiek jest tylko marionetką w rękach sił, których nie jest w stanie zrozumieć. Groteska w jego dziełach służy moralizatorskiej funkcji, ostrzegając przed konsekwencjami moralnego upadku.

Współczesne kino również korzysta z groteski jako środka wyrazu. Przykładem może być twórczość **Quentina Tarantino**, którego filmy, takie jak „**Pulp Fiction**” (1994) czy „**Django**” (2012), operują groteskowymi postaciami i sytuacjami, łącząc brutalność z absurdem i czarnym humorem. Groteska w filmach Tarantino służy nie tylko jako element estetyczny, ale również jako sposób na ukazanie ironii i absurdu współczesnej kultury, w której przemoc i moralność często tracą swoje tradycyjne

znaczenie.

Podsumowując, groteska jako kategoria estetyczna pełni w literaturze i sztuce wiele funkcji. Z jednej strony jest sposobem na przedstawienie absurdalnej i zdeformowanej rzeczywistości, z drugiej – narzędziem krytyki społecznej, politycznej i moralnej. Groteska, poprzez swoje zniekształcenia i kontrasty, pozwala na ukazanie świata w sposób inny niż realistyczny, zmuszając czytelnika lub widza do refleksji nad tym, co wydaje się normalne i naturalne. W rękach twórców takich jak Gombrowicz, Bułhakow, Kafka czy Mrożek, groteska staje się potężnym narzędziem, które pozwala na dekonstruowanie rzeczywistości i odkrywanie jej ukrytych, często paradoksalnych wymiarów.

Jeśli szukacie pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebujecie korepetycji, konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac - oczywiście tylko w granicach prawa.